

Iz rōdne kočice.

Krvavi cveti.

(S Slanskega.)

Naše Poohre* je ohranilo do današnjih dni lep šopek najrazličnejših pravljič, tako o povodnih možeh, o izkopanem zvonu, o sojenicah.

Saj že sam črni, razpadli »Hanžburek« izgleda v sedanji pokrajini kot okamenela pravljičica iz davno minulih let. A koliko je v ruševinah okrog obeh grajskih stolpov zakopanih povesti iz tistih pradavnih dni, ko je še Luški Vlaslav sedel v bližnji Vlastislavi, ki je v današnjih dneh, žal, že ponemčena, in koval naklepe proti praškemu knezu.

Nekako pred tremi leti sem stal zvečer na vrhu bazaltnih skal, odkoder se daleč naokrog ponosno ozira v ruševine razpadla zibelka gospodov Zajcev, junaškega rodu, ki ga proslavlja naša zgodovina.

Bil je soparen avgustov dan in v avgustu je najsvobodneje zvečer, ko zaide solnce in sede človek lepo med nebo in zemljo.

Pod nogami se mi je širila napol prozorna tančica, zdelo se mi je, da je stkana iz mahu, zlata in zelenja, bilo je, kakor da bi plavale po dolini lahke megle, a visoko nad glavo so se dvigali sivi oblaki — kakor, da bi jate golobov letele počasi po neizmerni šinjini... Kam? Bog sam ve, kam.

Doslej se nisem niti ozrl na starca, ki je sedel na skalnatem izstopu pri štirioglatem stolpu. Na glavi je bil plešast, na čelu je imel gub, kolikor je doli na zelenem polju brazd, ali oči so mu še bile bistre kakor strele in pronikajoče kakor orlov pogled. Telo mu je pokrival vojaški plašč, ki pa je bil raztrgan in iz najslabšega blaga, poleg njega na skali je ležal »prestreljen« klobuk in gosli z dvema strunama so mu bile za družbo.

Hitro sva se seznanila. Imam navado, da govorim s starimi ljudmi na vasi jako rad. Tak dedek človeka dvakrat, trikrat ostro in premeteno pogleda, pri tem se zvito nasmeje in pokima z glavo; nekoliko trenutkov upira oči vate, kakor da bi te hotel »skozi in skozi« pregledati, ali potem ti že zaupa in pove vse.

»Ostajam tu čez noč od pomladi do zime. Hm — kaj zdaj! Toda bili so, gospod, časi, ko bi tu za nobeno ceno ne bil nihče prenočeval, pa če bi mu bili dali Libochoviški grad in vso gosposčino k temu z njim.«

»A zakaj?«

»Pa tega še niste slišali? Ne čudim se, da vprašujete. Vendar mladi v take stvari ne verujejo.«

»Toda radi jih poslušajo, zelo radi.«

Starček je jel z užitkom pripovedovati in po njegovem pripovedovanju sem napisal to povest.

Na Hanžburku je vladal nekda, pred nekoliko sto leti, vprav kraljevski sijaj. Na dvoru gospodov Zajcev se je zbiralo toliko plemstva kakor na Hradčanih in češki gospodje so pošiljali svoje sinove na Hanžburek, da bi se tu naučili lepega vedenja. Radi tega so postali Zajci nadvse ošabni, s češkim kraljem so imeli stalne boje, z ljudstvom niso bili dobri in tujina jim je bila ljubša od domačega ognjišča. Ako je rekel kralj na Hradčanih: »da,« so odgovorili Zajci na Hanžburku: »né.« Svoje hčere so možili samo

* Dolina reke Ohre, ki se izliva v Labo nasproti Litomeřicam.

z gospodi, ki so imeli svoje prapore. A gospodu Nikolaju je bilo premalo celo praporni grb. Saške in bavarske kneze je najvišje cenil, enemu bi bil zelo rad dal svojo hčer. Toda Lucija je že dolgo mislila na mladega Koštjalovca. Gospodu Nikolaju pa niti v sanjah ni prišlo na misel, da bi mu jo dal, ker Koštjalovi nikdar niso mnogo imeli in so morali živeti od tega, kar jim je kot selskim plemičem Gospod Bog na polju podelil.

Na svetu pa je pač tako: kadar se človek zaziblje v najlepše sanje, tedaj se hitro prebudi in vidi pod seboj hladno resničnost. Tudi gospodu Nikolaju se je zgodilo tako. Že je bil določen dan za zaroko, gospod Nikolaj je sklical plemstvo z vseh strani in ženin, sin saškega volilnega kneza, je že prispel v spremstvu vitezov, ker je gospod Nikolaj pripravil za tisti dan bučni turnir in se je na tisoče glav trlo po grajskem dvorišču.

Že zjutraj je prišel k svoji hčeri in ji povedal, da bo od tega dne nevesta gospoda Albrehta Saškega in da se h grbu Zajcev pridruži znak saški.

»Pa če naj bi se, oče, k našemu grbu pridružila tudi cesarska krona, bi moral opustiti to misel,« je rekla trdno in odločno gospodična Lucija. »Ti si se pogajal s Sasi brez mene!«

»Brez tebe, hčerka moja, ker vem, da si očeta poslušala, kar si živa, in da ga poslušas tudi v trenutku, ko te poviša nad vse češke rodove, tudi nad same Roženberke.«

»A če ne bi poslušala.«

»Pa bi tudi moja hčerka ne mogla biti.«

»Da bi si, očka, upal radi tujca zatajiti svojo lastno kri?«

»Ne govoriva dalje o tem, dete, toda sreče, ki te čaka, ne zametavaj!«

»A če je ne maram?«

Gospod Nikolaj je ostro pogledal svojo hčer, trikrat je spremenil barvo v obličju, ustnice so mu zatrepetale in bilo je, kakor da se ga loteva omotica.

»A komu bi rada dala svojo roko, hčerka moja?«

»Ali me, oče, odkrito vprašuješ?«

»Odkrito, hčerka.«

»Vjeslavu Koštjalovskemu, očka,« je pošepetala gospodična in se zgrudila očetu v naročje.

Toda gospod Nikolaj se ji je na lahno odmaknil.

»Kakor hočeš,« je rekel in zapustil sobo. Njegov glas je zvenel, kakor zveni, kadar piha v januarju veter s Saškega v grajska okna, a oči so se mu svetile kakor dva bliska, ki se križata v črnih oblakih.

Zunaj na dvoru so bile že cele skupine vitezov, a še vedno je vsako minuto oznanjeval glasnikov rog nove in nove goste.

Ko je dospelo solnce nad višine za Budinjem in se je na odru pojavila nevesta v obleki, posuti s samimi biseri in dragimi kameni, so dali glasniki znamenje za pričetek turnirja. Saški knezi so se najprej spustili v boj, gospod ženin je bil prvi med njimi, ali neki neznani vitez je že po prvem spopadu vse po vrsti zmetal s sedla. In tako se je zgodilo vsakemu, ki si je upal za ograjo.

Nevesti so žarela lica kot najboljši škrlat in očesca so se ji svetila kot jutranja zarja, ker je slutila, kdo je neznani vitez, pod katerim se je upognilo že petnajst kopij na prvi mah.

Saški gospodje od sramu niso vedeli, kaj bi napravili, a gospod Nikolaj je sedel tiho, kakor bi ne bilo življenja v njem; samo oči, ki so se pošastno svetile, so javljale, da je v njem življenja kar preveč in da se to življenje vzburja, da prehaja v strašno valovanje, grozeče s poginom vsakomur, kdor bi si upal v vrtnice.

»Nevestin dar, presvetli gospod, ste radi neprijazne usode izgubili, upam pa, da je nevestina roka še vedno vaša,« je rekel gospod Nikolaj po končanem turnirju.

»Z viteško nagrado, oče moj, izročim pogumnemu vitezu tudi svoje srce, pa naj bo kdorkoli.«

»Snemite naličnik, gospod vitez!« je rekel gospod Nikolaj.

Vitez je takoj ubogal; na obličjih vseh se je pojavila groza, z grozo pri nekaterih jeza, pri drugih zavist, pri tretjih zasmeh, a radost le pri malokomu.

Mladi vitez je bil Vjeslav Koštjalevec.

»Moja hčerka vam, hrabri vitez, izroča, z viteško nagrado tudi svoje srce. Privoljujem k temu, ali pod temle pogojem — —«

V množici je nastal mir, kakršen vlada v današnjih dneh na tukajšnjem gradu dan za dnev, teden za tednom, leto za letom.

»Odpravite se na pot in s poti mi privedite na verigi živega zmaja, podobnega tistemu, ki mu na Hradčanskem gradu sv. Jurij s kopjem prodira žrelo.«

(Dalje.)

Mirko Kunčič:

Vseh mrtvih dan.

*Tiho sredi božje njive
šepeta cipresa:*

*»Danes na stezaj odprta
božja so nebesa!«
Duše umrlih romajo
v trumah na gomile.*

*Bele svečke štejejo,
ki so v prst vsadile
njim na čast in v tih spomin
jih roke ljubeče,
solze blagoslovljajo
in spomine davne sreče...*

Esén:

Mrtvi materi.

*Lilasti podleski
so ozbrsteli
kot žalostni kelih,
vijoličastobeli.
Zadehteli so po utah
zadnji jasmini —
o mati, ti pa si umrla —
Na jesenski kras
nisi več zrla,
večna ura
odbila ti je čas — — —
Ko sem bil otrok
vodila si me za ročico*

*med dehteče jasmine,
skozi otožne doline, —
nad njimi je cerkva,
bršljanska Marija Devica.
In govorila si mi,
da v onem bršljanastem domu
stanuje Bog.*

*In varno sredi gorjá
mislim na Bogá,
in na Marijo Devico,
ki te bo, mamica mila,
v nebesih ovenčala.*